

En gang psykolog, alltid psykolog?

Ingunn Myklebust
Juridisk rådgiver

Christian Zimmermann
forhandlingssjef i Psykologforeningen / advokat

Helsepersonelloven inneholder flere plikter som retter seg mot psykologen. Eksempler på dette er helsepersonells taushetsplikt, plikten til forsvarlig yrkesutøvelse, journalføring og øyeblikkelig hjelpplikten.¹ Det avgjørende er å finne ut når psykologen omfattes av disse pliktene, og når de forskjellige pliktene inntreffer.

Loven gjelder både for helsepersonell og for virksomheter som yter helsehjelp i Norge.² Psykologen vil som hovedregel omfattes av de pliktene som fremgår av loven, hvis de tre vilkårene som følger, er oppfylt.

1. Alt helsepersonell

Loven regulerer yrkesutøvelse som helsepersonell, uavhengig av profesjon.³ For å være psykolog må man være autorisert eller ha lisens.⁴ Men det er ikke slik at man trenger å være autorisert for å anses som helsepersonell; det holder at man er ansatt i helsetjenesten og yter helsehjelp,⁵ som når en sosionom er ansatt ved et DPS eller en ufaglært pleieassistent arbeider ved en sengeavdeling. Loven gjelder også for psykologstudenter som yter helsehjelp i forbindelse med helsefaglig opplæring.⁶

2. Når det ytes helsehjelp

Helsepersonelloven gjelder for psykologer når de yter helsehjelp.⁷ Helsehjelp er definert som «enhver handling som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende eller rehabiliterende mål og som utføres av helsepersonell»,⁸ mens pasientrettighetsloven definerer helsehjelp som også å omhandle pleie og omsorgsformål. Med forebygging menes tiltak som tar sikte på å forebygge at sykdom, skade, lidelse eller funksjonshemning oppstår. Diagnostisering er tiltak for å fastslå pasientens sykdom, basert på pasientens sykehistorie og objektive funn. Behandling (terapeutisk) tar sikte på hel eller delvis helbredning og således endring i pasientens helsesituasjon. Også tjenester som ikke sikter mot forandring, som arbeid med personer med psykiske varige funksjonshemninger, er helsebevarende, og anses dermed som helsehjelp. Rehabilitering og habilitering omfattes også av begrepet helsehjelp. I sum omfatter dette altså all pasientrettet virksomhet.⁹

Bestemmelsene i loven kommer til anvendelse på psykologfaglige aktiviteter, uansett om arbeidet er fast eller leilighetsvis. Loven gjelder ikke bare i den offentlige helsetjenesten, men også for psykologer som jobber i privat praksis. Helsepersonelloven gjelder uansett hvem som betaler for helsehjelpen.

Familievern, barnevern, NAV, bedriftshelsetjenester og PPT

Helsepersonellovens plikter gjelder for psykologens yrkesutøvelse uavhengig av arbeidssted og tittel.¹⁰ Yter psykologen helsehjelp ved familievernkontoret, Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV), bedriftshelsetjenesten, barnevernet og Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), gjelder helsepersonellovens bestemmelser. Lov om familievernkontorer har imidlertid egne bestemmelser om journalføringsplikten, jf. § 11 og forskrift om føring av klientjournal og meklingsprotokoll

ved familievernkontorene mv.¹¹ Her skal føres journal over hver klientenhet (som par, familier og enkeltklienter), og klienters rett til innsyn gjelder som hovedregel bare for de opplysningene som direkte gjelder ham eller henne.

Både psykologen som gir direkte helsehjelp til barnet i PPT, og psykologen som utøver pasientrettet virksomhet i bedriftshelsetjenesten, omfattes altså av helsepersonelloven.¹² Plikter som krav til faglig forsvarlighet, journalføring og taushetsplikt gjelder da for psykologen. Dessuten vil tillitsforholdet mellom behandler og pasienten være det viktigste, slik at opplysninger psykologen dokumenterer fra vanlig pasientbehandling, må oppbevares adskilt fra de opplysningene som skal være tilgjengelige for andre.¹³

Bedriftshelsetjenestenes hovedoppgave er forebyggende arbeidsmiljøarbeid. Normalt vil dette ikke være helsehjelp, da psykologens primære oppgave ofte er å bistå bedrifter med særlig kunnskap når det gjelder arbeidsmiljøspørsmål. Undersøker psykologen en arbeidstaker på initiativ fra arbeidsgiveren i bedriftshelsetjenesten, anses hun/han som sakkyndig overfor arbeidsgiveren. Opplysninger som psykologen mottar, er da ikke underlagt taushetsplikt i forhold til dem man er rådgiver for.¹⁴ Dette forutsetter imidlertid at arbeidstakeren har samtykket i å delta i arbeidsmiljøundersøkelsen, og at han/hun har blitt gjort kjent med at opplysningene kan gis til arbeidsgiveren. Arbeidstakeren skal ha gitt samtykke i dette til psykologen. I mange tilfeller vil anonymiserte opplysninger være tilstrekkelig for arbeidsgiveren for å vurdere arbeidsmiljøet.

3. Yter helsehjelp i riket

Loven gjelder helsehjelp som ytes i Norge.¹⁵ Det vil si at loven gjelder psykologens yrkesutøvelse når hun/han oppholder seg i riket. Dette er uavhengig av om psykologen er norsk statsborger, eller om oppholdet har vart over en viss tid.¹⁶

Alltid helsepersonelloven?

Det er likevel slik at psykologen ikke alltid omfattes av alle pliktene i helsepersonelloven. Psykologen må med bakgrunn i utført handling konkret vurdere hvilke plikter som vil gjelde.¹⁷

Om taushetsplikten og øyeblikkelig hjelp-plikten

Kravet om taushetsplikt gjelder i utgangspunktet opplysninger som psykologen får i forbindelse med yrkesutøvelsen. I en høyesterettsdom ble det tatt stilling til om taushetsplikten også gjelder opplysninger som mottas i private sammenhenger. En kvinnelig sosialarbeider som deltok i et fødselsdagsselskap hvor det ble fortært en del alkohol, ble kontaktet av en festdeltaker som fortalte om at hun hadde blitt utnyttet seksuelt av sin bestefar. Sosialarbeideren fortalte dette videre til vertinnen på et senere tidspunkt. Høyesterett uttalte at disse opplysningene ble fortalt sosionomen i hennes egenskap av sosialarbeider.¹⁸ Dette vil også gjelde en psykolog.

Taushetsplikten gjelder derfor uavhengig av om psykologen er i en arbeidssituasjon. Tilsvarende vil øyeblikkelig hjelp-plikten også gjelde utenom ordinær arbeidstid. Også kravet til å yte faglig forsvarlig helsehjelp gjelder når man yter helsehjelp utenfor den ordinære virksomheten.

Hva med journalføringsplikten?

Hovedregelen er at den som yter helsehjelp, har journalføringsplikt.¹⁹ Journalføringsplikten knyttes likevel til den ordinære virksomheten som ansatt psykolog eller privatpraktiserende helsepersonell, altså at psykologen er på jobb.²⁰ Mottar psykologen helseopplysninger i en privat sammenheng, vil det ikke være journalføringsplikt for rådgivning som gis her.²¹ Psykologen vil altså ha taushetsplikt,

men ikke journalføringsplikt. Dette gjelder likevel ikke om rådgivningen er et ledd i allerede pågående behandlingsopplegg der psykologen er ansatt, eller i psykologens privatpraksis.

Gir psykologer pasientbehandling i for eksempel PPT, barnevern, NAV eller bedriftshelsetjenesten, omfattes de av journalplikten i henhold til helsepersonelloven, mens familievernkontorene altså har egne bestemmelser om journalføringsplikten. En psykolog som yter helsehjelp, skal skrive ned eller registrere nødvendige og relevante opplysninger om både pasienten og den helsehjelpen som ytes, i en journal for den enkelte pasient.²² Hva dette er, fremgår av journalforskriften § 8.

Det er virksomheten, dvs. virksomhetens eier og ledelse, som har det overordnede ansvaret for at det opprettes et journalssystem som tilfredsstillende de lovbestemte kravene. Slike krav er å legge til rette for innsyn i journal, tilgang og utlevering av helseopplysninger, meldeplikt og opplysningsplikter, redigering, retting og sletting og særlig sikring mot innsyn fra uvedkommende.²³ Spesielle hensyn til hva som skal dokumenteres, kan også fremgå i noen retningslinjer/veiledere. Et eksempel på dette er Nasjonale retningslinjer for forebygging av selvmord i psykisk helsevern,²⁴ hvor det blant annet står at «Vurdering av selvmordsrisiko og iverksatte beskyttelsestiltak må dokumenteres i pasientens journal i tråd med journalforskriftens krav».

Helserådgivning

Gir psykologer helserådgivning basert på opplysninger fra en bruker i profesjonell virksomhet, vil rådgivningen lett anses som helsehjelp. Et eksempel på dette er netthelsetjenester der det gis individuell rådgivning fra f.eks. psykologer. Her vil helsepersonellovens plikter tre inn, f.eks. kravet om at helserådgivningen skal være faglig forsvarlig. Helserådgivning av generell karakter vil ikke anses som helsehjelp etter helsepersonelloven. Et eksempel på dette er allmenn rådgivning på et nettsted, om ulike typer sykdommer

Hva med psykologens veiledning av andre psykologer?

Den som veileder, er ansvarlig for å gi råd som er forsvarlige.²⁵ Psykologen som har behandlingsansvar for pasienten, er ansvarlig for den behandling som gis basert på den informasjonen han mottar. Selv om psykologen får veiledning, er han likevel ansvarlig for at den mottatte informasjonen er tilstrekkelig til å foreta en forsvarlig vurdering. Dersom behandlende psykologen mener det er forsvarlig å ta en avgjørelse om behandling mv. på bakgrunn av den mottatte veiledningen, blir han/hun også fullt ut ansvarlig for den behandling og lignende som iverksettes.

Referanser

Litteraturliste

- 1 Lov om helsepersonell mv. (helsepersonelloven) av 2.7.1999 nr. 64 § 21, § 4, § 39 og § 7.
- 2 Helsepersonelloven § 2
- 3 Se Rundskriv I-20/2001 Lov om helsepersonell mv. del 2 Merknad til § 2
- 4 Helsepersonelloven § 3, se §§ 48 og 49
- 5 Helsepersonelloven § 3 1. ledd nr. 2
- 6 Helsepersonelloven § 3 1. ledd nr. 3
- 7 Helsepersonelloven § 2
- 8 Helsepersonelloven § 3
- 9 Se Asbjørn Kjønsdal: Helserett, 2. opplag 1. utgave s. 221
- 10 Ot.prp.. nr. 13(1998–99) Om lov om helsepersonell mv. pkt. 3.4.

- 11 Lov om familievernkontorer av 19.6.1997 nr. 62 og forskrift om føring av klientjournal og meklingsprotokoll ved familievernkontorene mv. av 20.12.2007 nr. 1763
- 12 Arbeidsmiljøloven § 3-3 står det at virksomheter skal knytte til seg bedriftshelsetjeneste dersom forholdene tilsier det. Se også forskrift av 21. april 1994 om verne- og helsepersonale
- 13 Ot.prp. nr. 13 1998 pkt. 11.4.3.4
- 14 Helsepersonelloven § 27
- 15 Helsepersonelloven § 2
- 16 Se Ot.prp. nr. 13(1998-99) Om lov om helsepersonelloven pkt.. 26 til § 2
- 17 Se Aslak Syse: Juridisk betenkning vedr. enkelte spørsmål knyttet til helsetjenester ved bruk av moderne former for telekommunikasjon. Den kan hentes elektronisk på www.shdir.no
- 18 Sosialarbeiderdommen Rt. 1989 s. 1363
- 19 Helsepersonelloven § 39
- 20 Ot.prp. nr. 13(1998-99) Om lov om helsepersonell mv. pkt. 13.5.3
- 21 Ot.prp. nr. 13(1998-99) Om lov om helsepersonelloven pkt. 3.4
- 22 Krav til innhold av journalen følger av helsepersonelloven § 39 og 40, samt pasientjournalforskriften
- 23 Pasientjournalforskriften § 4, se også helsepersonelloven § 16
- 24 IS-1511 Nasjonale faglige retningslinjer. Se www.shdir.no
- 25 *Helsepersonelloven § 4*